

Sygnatura akt VIII Ns 72/18

\$%\$VIII/Ns/72/18

POSTANOWIENIE

Dnia 7 września 2018 r.

Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu VIII Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący SSR Anna Przytułska-Sikoń

Protokolant Natalia Pietrzak

po rozpoznaniu w dniu 7 września 2018 r. we Wrocławiu sprawy

z wniosku M. O.

przy udziale T. M., B. M. (1) i A. M. (1)

o stwierdzenie nabycia spadku po A. M. (2)

postanawia:

stwierdzić, że spadek po A. M. (2) zmarłym dnia 6 maja 2017 r. we W., którego ostatnie miejsce zwykłego pobytu znajdowało się we W. przy ul. (...) na podstawie ustawy nabyli: żona T. M., córka M. O., córka B. M. (1) i syn A. M. (1) w udziale wynoszącym po ¼ części spadku wszyscy z dobrodziejstwem inwentarza.

Sygn. akt VIII Ns 72/18

UZASADNIENIE

Pismem z 28 lutego 2018 r. wnioskodawczyni M. O. wystąpiła o stwierdzenie, że spadek po zmarłym dnia 06 maja 2017 r. A. M. (2), ostatnio stale zamieszkałym we W. przy ul. (...), nabyła na podstawie ustawy T. M., B. M. (1), A. M. (1) i wnioskodawczyni. Wnioskodawczyni podniosła, że zmarły zawierał małżeństwo dwa razy i nie pozostawił testamentu.

Na rozprawie w dniu 25 maja 2018 r. uczestniczka B. M. (1) zgodziła się z wnioskiem, natomiast uczestnik postępowania A. M. (1) nie zgodził się z wnioskiem oraz przedłożył do akt sprawy testament, wnosząc o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu.

Uczestniczka postępowania T. M. decyzję odnośnie stwierdzenia nabycia spadku pozostawiła do uznania Sądu.

Na rozprawie w dniu 07 września 2018 r. uczestniczka B. M. (1) podtrzymała wniosek, a uczestnicy postępowania T. M. i A. M. (1) wnieśli o wydanie orzeczenia zgodnie z prawem.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

A. M. (2) zmarł 06 maja 2017 r. we W.. W chwili śmierci był żonaty z uczestniczką postępowania T. M.. Spadkodawca w związek małżeński wstępował dwa razy. Pierwsze małżeństwo ze S. M. ustało w 1966 r. na skutek śmierci małżonki. Z pierwszego małżeństwa miał dwoje dzieci – wnioskodawczynię M. O. oraz uczestniczkę postępowania B. M. (1). W dniu 17 lipca 1971 r. spadkodawca A. M. (2) zawarł związek małżeński z uczestniczką postępowania T. M.. Ze związku z ww. miał jedno dziecko – uczestnika postępowania A. M. (1). W chwili otwarcia spadku spadkodawca nie miał innych dzieci małżeńskich ani przysposobionych.

Uczestnicy nie składali oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, nie zostali wydziedziczeni i nie zostali uznani za niegodnych dziedziczenia, nie zrzekli się spadku.

Dowód:

- odpis skrócony aktu zgonu A. M. (2) sporządzonego w USC we W. za nr (...) – k. 4
- odpis skrócony aktu małżeństwa A. M. (2) i T. W. sporządzonego w USC we W. za nr (...) – k. 4
- odpis skrócony aktu urodzenia A. M. (1) sporządzonego w USC we W. za nr (...) – k. 4
- odpis skrócony aktu urodzenia B. M. (2) sporządzonego w USC we W. za nr (...) – k. 4
- odpis skrócony aktu małżeństwa B. M. (1) sporządzonego w USC we W. za nr (...) – k. 4
- odpis skrócony aktu urodzenia M. M. sporządzonego w USC we W. za nr (...) – k. 4
- odpis skrócony aktu małżeństwa M. O. sporządzonego w USC we W. za nr (...) na okoliczność pokrewieństwa – k. 4
- zapewnienie spadkowe i przesłuchanie wnioskodawczyni M. O. – k. 14-15v
- zapewnienie spadkowe i przesłuchanie uczestnika A. M. (1) – k. 14-15v
- zapewnienie spadkowe i przesłuchanie uczestniczki T. M. – k. 14-15v
- zapewnienie spadkowe i przesłuchanie uczestniczki B. M. (1) – k. 14-15v

W dniu 19 kwietnia 1996 r., przed notariuszem A. B., A. M. (2) sporządził testament w formie aktu notarialnego (rep. A nr 2480/96), w którym oświadczył, że przeznaczając tytułem zapisu synowi A. M. (1) własnościowe prawo spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego położonego we W. przy ul. (...), o powierzchni 58/20 m². Testator wyjaśnił, że mieszkanie to stanowi majątek wspólny jego i żony T. M..

Spadkodawca na dzień otwarcia spadku posiadał oszczędności zgromadzone na własnych rachunkach bankowych. Spadkodawca wraz z żoną w chwili śmierci pozostawali we wspólności majątkowej małżeńskiej.

Dowody:

- testament z dnia 19.04.1996 r., rep. A nr 2480/96 – k. 12
- zapewnienie spadkowe i przesłuchanie uczestnika A. M. (1) – k. 14-15v
- zapewnienie spadkowe i przesłuchanie uczestniczki T. M. – k. 14-15v

Sąd zważył con następuje:

Wniosek M. O. o stwierdzenie nabycia spadku po A. M. (2) na podstawie ustawy był uzasadniony.

Stan faktyczny w sprawie Sąd ustalił na podstawie dokumentów urzędowych w postaci odpisów skróconych aktów stanu cywilnego i wypisu aktu notarialnego z 19.04.1996 r. Sąd oparł się ponadto na dowodach osobowych: przesłuchaniach i zapewnieniach spadkowych spadkobierców ustawowych.

Podstawę prawną wniosku w niniejszej sprawie zawiera w pierwszej kolejności art. 1025 § 1 k.c., który stanowi, że sąd na wniosek osoby mającej w tym interes, stwierdza nabycie spadku przez spadkobiercę. Nie budzi natomiast wątpliwości, iż wnioskodawczyni jako córka spadkodawcy należy do kręgu podmiotów legitymowanych czynnie do

wystąpienia z tego rodzaju wnioskiem. W toku postępowania Sąd ustalił, że do kręgu spadkobierców ustawowych należą uczestnicy postępowania, tj. żona spadkodawcy – T. M. oraz pozostałe dzieci: A. M. (1) i B. M. (1).

Zgodnie z art. 926 § 1 k.c., powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu. Jak natomiast stanowi art. 926 § 2 k.c., dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą. Ponadto, z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, dziedziczenie ustawowe co do części spadku następuje wtedy, gdy spadkodawca nie powołał do tej części spadkobiercy albo gdy którakolwiek z kilku osób, które powołał do całości spadku, nie chce lub nie może być spadkobiercą (art. 926 § 3 k.c.)

Dziedziczenie ustawowe ma zatem charakter subsydiarny i znajduje zastosowanie w następujących przypadkach: po pierwsze, gdy spadkodawca nie sporządził w ogóle testamentu, albo sporządził go, ale później skutecznie go odwołał. Po drugie, dziedziczenie ustawowe następuje, gdy pomimo sporządzenia przez spadkodawcę dokumentu nazwanego „testament”, jego treść nie zawiera żadnych rozrządzeń co do powołania spadkobiercy, zatem dokument ten nie stanowi testamentu w rozumieniu art. 941 k.c. Po trzecie, z dziedziczeniem na podstawie ustawy mamy do czynienia, gdy sporządzony testament jest nieważny (co może wynikać z niedochowania przepisów o formie testamentu albo też może się wiązać z wadami oświadczenia woli testatora). Po czwarte wreszcie, do spadku powołani zostaną spadkobiercy ustawowi w przypadku, gdy żadna z osób, które zostały powołane testamentem nie chce lub nie może być spadkobiercą (testament jest wtedy co prawda ważny, ale staje się bezskuteczny).

Dziedziczenie testamentowe dochodzi do skutku w przypadku wyrażenia przez spadkodawcę swej woli w drodze jednostronnej czynności prawnej, dokonanej w formie testamentu. Oświadczenie woli spadkodawcy można uznać za testament jedynie wtedy, gdy cechuje się ono wolą testowania (animus testandi). Wola testowania opiera się na świadomości i zamiarze uregulowania losów majątku na czas po swojej śmierci. O istnieniu woli testowania może świadczyć w szczególności zarówno sama treść oświadczenia woli i użyte do jej wyrażenia sformułowania, jak i okoliczności złożenia tego oświadczenia (por. uzasadnienie postanowienia SN z 22 grudnia 1997 r. IICKN 542/97). Brak woli testowania skutkuje tym, iż oświadczenie woli nie może być uznane za testament. Wola testowania (animus testandi) to kwestia woli i świadomości dokonywania czynności prawnej na wypadek śmierci, a nie użycia w testamencie określonych wyrażań, np. "testament", "ostatnia wola", itp., aczkolwiek wyrażeniami tymi najczęściej posługują się testatorzy. Testator musi obejmować swoją świadomością fakt regulowania losów majątku na czas po swojej śmierci.

Testament, jak wynika z art. 926 i 941 k.c., jest aktem zawierającym rozporządzenie majątkiem na wypadek śmierci, poprzez powołanie do spadku spadkobierców wskazanych przez testatora. Testament może zostać sporządzony w kilku formach; co do każdej z nich kodeks cywilny przewiduje szereg specjalnych wymogów formalnych, wynikających ze szczególnego charakteru tej czynności prawnej. Testament sporządzony w formie nieprzewidzianej ustawą jest testamentem nieważnym, a zatem nie może prowadzić do skutecznego powołania do spadku osoby w nim oznaczonej.

W niniejszej sprawie uczestnik postępowania A. M. (1) powoływał się na testament sporządzony w formie aktu notarialnego w dniu 19.04.1996 r. (art. 950 k.c.). Do akt sprawy złożony został wypis aktu notarialnego z 19.04.1996 r., sporządzony i poświadczony przez notariusza; wypis taki w postępowaniu spadkowym jest równoważny z oryginałem testamentu (art. 109 Prawa o notariacie) – gdyż oryginalne akty notarialne nie są wydawane osobom zainteresowanym ani sądowi spadku (art. 95 Prawa o notariacie). Po zapoznaniu się z treścią przedstawionego wypisu testamentu, Sąd stwierdził, że spełnia on wymogi formalne przewidziane dla aktu notarialnego i pochodzi od spadkodawcy oraz zawiera rozporządzenie majątkiem na wypadek śmierci. W niniejszej sprawie nie wystąpiły żadne przesłanki, wymienione w art. 945 § 1 ust. 1 k.c. a dotyczące nieważności testamentu. Spadkodawca nie odwołał również sporządzonego testamentu. Uczestnicy nie kwestionowali ważności przedmiotowego testamentu. Ponadto jest to jedyne rozrządzenie spadkodawcy na wypadek jego śmierci. Testament sporządzony został wobec tego w formie prawem przepisanej.

W testamencie z 19.04.1996 r. spadkodawca zawarł jedynie oświadczenie, iż przeznacza tytułem zapisu synowi A. M. (1) własnościowe prawo spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego położonego we W. przy ul. (...), o powierzchni

58/20m2. Testator wyjaśnił, że mieszkanie to stanowi majątek wspólny jego i żony T. M.. W oparciu o powyższy zapis uczestnik postępowania A. M. (1) domagał się przyjęcia dziedziczenia testamentowego i stwierdzenia nabycia spadku na podstawie testamentu. Uczestnicy postępowania wskazywali, że w chwili dokonania rozrządzenia, lokal ten wyczerpywał prawie cały majątek spadkowy, wprawdzie spadkodawca posiadał inne składniki majątku, jednak stanowiły one znikomą wartość w porównaniu do wartości przedmiotu zapisu.

Rozważyć zatem należało, czy w sprawie zastosowanie mógł znaleźć art. 961 k.c. i czy na tej podstawie uczestnik A. M. (1) stał się spadkobiercą powołanym do całości spadku. Stosownie bowiem do art. 961 k.c., jeżeli spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek, osobę tę poczytuje się w razie wątpliwości nie za zapisobiercę, lecz za spadkobiercę powołanego do całego spadku. Jeżeli takie rozrządzenie testamentowe zostało dokonane na rzecz kilku osób, osoby te poczytuje się w razie wątpliwości za powołane do całego spadku w częściach ułamkowych odpowiadających stosunkowi wartości przeznaczonych im przedmiotów.

W ocenie Sądu, mając na uwadze treść powołanego przepisu uczestnik A. M. (1) na tej podstawie nie mógł zostać powołany do spadku na podstawie testamentu. Postanowieniem z dnia 01 grudnia 2011 r. wydanym w sprawie I CSK 419/10, którego uzasadnienie Sąd orzekający w niniejszej sprawie podziela, Sąd Najwyższy stwierdził, że dyrektywa interpretacyjna zawarta w zdaniu drugim art. 961 k.c. ma zastosowanie - jak wynika z tego przepisu - wyłącznie w przypadku istnienia wątpliwości co do charakteru prawnego dokonanych rozrządzeń. Jeżeli rozrządzenia testatora nie budzą wątpliwości co do ich charakteru lub w drodze interpretacji testamentu charakter ten można ustalić, to wykluczone jest stosowanie tej dyrektywy. Natomiast wtedy, gdy testament może być tłumaczony zarówno jako powołanie do spadku, jak i jako uczynienie zapisu, znajduje zastosowanie dyrektywa zdania drugiego art. 961 kc. Ma ona bowiem na celu usunięcie wątpliwości w sytuacji, gdy spadkodawca wprawdzie dokonał rozrządzeń, ale jednocześnie nie określił jednoznacznie ich charakteru.

W ocenie Sądu treść testamentu z dnia 19.04.1996 r. jest jasna i jednoznaczna i pomimo tego, iż nazwa dokumentu wskazuje, iż stanowi on testament, to jednak testament ten nie wskazuje spadkobiercy powołanego do spadku, a jedynie zawiera rozrządzenie w formie zapisu właśnie. W przypadku testamentu, którego tekst jest jasny i jednoznaczny, należy zatem przyjąć, iż brzmienie testamentu odpowiada rzeczywistej woli spadkodawcy i nie wymaga specjalnej wykładni. Podkreślenia wymaga, iż dyrektywa interpretacyjna zawarta w art. 961 k.c. ma zastosowanie - jak wynika z tego przepisu - wyłącznie w przypadku istnienia wątpliwości co do charakteru prawnego dokonanych rozrządzeń.

Ponieważ testament zawiera sformułowanie, że A. M. (2) przeznacza tytułem zapisu własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu położonego przy ul. (...), to uznać należy, że testament ten zawiera właśnie zapis na rzecz zapisobiercy A. M. (1), a nie stanowi powołania do całości spadku. Jeśli dokument ten stanowić miałby rozrządzenie na wypadek śmierci, w którym spadkobierca postanowiłby uczynić następcą ogólnym jedynie A. M. (1), mając na uwadze fakt, iż dokument ten został sporządzony przez notariusza, który posługuje się terminami prawnymi i rozróżnia znaczenie poszczególnych pojęć i wyrażeń, to w myśl art. 926 k.c. zawierałby sformułowanie „powołuję do całości/ części spadku ...”, czy „ustanawia spadkobiercą ...” itd. Takie sformułowanie nie zostało zawarte w treści dokumentu, zawierało natomiast wyrażenie „oświadczam, że przeznacza tytułem zapisu synowi A. M. (1) własnościowe prawo spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego położonego we W. przy ul. (...), o powierzchni 58/20m2”. Trudno także poddawać w wątpliwość charakter tego dokumentu, również z tego powodu, że forma aktu notarialnego przesądza o charakterze prawnym dokonanego rozrządzenia. Testament notarialny jest dokumentem urzędowym i musi spełniać określone wymagania ustawowe, stanowi dowód tego co zostało w nim zawarte, powinien być zrozumiały i przejrzysty. Konieczne jest także, aby osoby biorące udział w dokonywaniu tej czynności rozumiały treść i znaczenie aktu oraz fakt, iż nie ma wątpliwości co do faktu, że osoby te chciały złożyć właśnie takie, a nie inne oświadczenie woli. Notariusz jest również obowiązany udzielić stronom niezbędnych wyjaśnień dotyczących dokonywanej czynności prawnej, co jest jednoznaczne z tym, że jest obowiązany wytłumaczyć testatorowi treść przepisów i znaczenie używanych pojęć. Uwzględniając powyższe, pozbawione jest zatem jakichkolwiek podstaw twierdzenie, że spadkodawca nie rozumiał treści składanego oświadczenia woli, czy też jaki charakter miała dokonana przez niego czynności prawna. W ocenie

powyższego nie sposób więc przyjąć, że wolą spadkodawcy było uczynienie A. M. (1) następcą ogólnym, powołanym do całości spadku, a tym samym by doszło do powołania spadkobiercy testamentem z dnia 19.04.1996 r. w oparciu o treść art. 961 k.c.. W ocenie Sądu w niniejszej sprawie w konsekwencji nastąpiło w myśl art. 926 k.c. dziedziczenie na podstawie ustawy.

Zgodnie zatem z art. 931 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych, jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku (§ 1). W niniejszej sprawie spadkodawca A. M. (2) w chwili śmierci był żonaty z T. M. oraz posiadał troje dzieci, dwoje z pierwszego małżeństwa – wnioskodawczynię M. O. i uczestniczkę B. M. (1) oraz syna z drugiego małżeństwa – A. M. (1). Żadne z nich nie złożyło oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, nie zostało wydziedziczone i nie zostało uznane za niegodnych dziedziczenia, nie zrzekło się prawa do spadku. W tej sytuacji cały spadek przypadł T. M., M. O., B. M. (1) i A. M. (1) w częściach równych w udziale po 1/4 części i że doszło do przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Abstrahując od powyższych rozważań Sąd miał na względzie ugruntowany pogląd, wyrażony w orzecznictwie, zgodnie z którym „w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku sąd nie rozstrzyga ważności zapisu, ponieważ roszczenie z tytułu zapisu może być dochodzone jedynie w procesie, w odrębnej sprawie. (...) Podobnie nie jest uprawniony do orzekania o zachowku, który także jest konsekwencją określonego rozrządzenia testamentowego.” (patrz: postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 28 marca 2012 r. w sprawie V CSK 175/11). Zauważyć jednakże należy, mając na uwadze treść art. 976 k.c., zgodnie z którym w braku odmiennej woli spadkodawcy zapis rzeczy oznaczonej co do tożsamości jest bezskuteczny, jeżeli rzecz zapisana nie należy do spadku w chwili jego otwarcia albo jeżeli spadkodawca był w chwili swej śmierci zobowiązany do zbycia tej rzeczy, ze testament zawiera zapis obejmujące mieszkanie, które nie było w chwili śmierci spadkobiercy jego własnością, zatem zapis ten jest ważny, ale bezskuteczny.